

Козлов А. М. Порядок укладення договору поставки товарів за державним замовленням.

Стаття присвячена теоретичним та практичним проблемам правового регулювання порядку укладення договору поставки товарів за державним замовленням. Особливу увагу приділено питанням поняття укладення договору, його правової природи; співвідношення понять торги та конкурс.

Ключові слова: договір поставки, державне замовлення, державний замовник, оферта, акцепт.

Козлов А. Н. Порядок заключення договору поставки товаров по государственному заказу.

Статья посвящена теоретическим и практическим проблемам правового регулирования порядка заключения договора поставки товаров по государственному заказу. Особое внимание уделено вопросам понятия заключения договора, его правовой природы, соотношения понятий торги и конкурс.

Ключевые слова: договор поставки, государственный заказ, государственный заказчик, оферта, акцепт.

Kozlov A. The order contract of supply of goods for public order.

This article is devoted to theoretical and practical problems of legal regulation of the contract of supply of goods for public order. Particular attention is paid to the concept of contract, its legal nature; relationship between the concepts and bidding contest.

Keywords: supply contract, public order, public customer offer, acceptance.

Костів І.Я.

ПОРІВНЯННЯ ДОГОВОРУ КОНТРАКТАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ З СУМІЖНИМИ ДОГОВІРНИМИ КОНСТРУКЦІЯМИ

УДК 347.4

Постановка проблеми. В даний час для виробників сільськогосподарської продукції продукції актуальною є проблема, яким саме чином її реалізувати. В цивільному законодавстві України існує декілька договорів, на основі яких здійснюється реалізація даної продукції. В рамках даної статті зроблена спроба аналізу договору контрактації та його порівняння з іншими договорами, спрямованими на реалізацію с/г продукції.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції та їх ха-

ракетеристикою займалися такі науковці як Близнюк О.А., Старцев О.В., Радчук О.П., Поліводський О.А., Погрібний О.О. та інші.

Мета статті. Метою даної статті є порівняльна характеристика договору контрактації сільськогосподарської продукції з суміжними договірними конструкціями.

Виклад основного матеріалу. У діяльності аграрних товаровиробників ефективність виробничо-господарської діяльності досягається налагодженою системою збуту виробленої ними продукції, правовою формою якої є договір на реалізацію сільськогосподарської продукції — специфічна угода, відповідно до якої виробник зобов'язується на відповідних умовах продати сільськогосподарську продукцію та продукти її переробки, а споживач (замовник) зобов'язується прийняти продукцію та оплатити її. Відповідно до Указу Президента України «Про заходи щодо реформування аграрних відносин» від 18 січня 1995 р. встановлено, що виробники сільськогосподарської продукції самостійно розпоряджаються своєю продукцією, реалізуючи за контрактами (включаючи державні) та іншими договорами.

Система договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції включає: договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, договір поставки, договір міни, договір комісії.[1]

Для об'єктивного порівняння договору контрактації сільськогосподарської продукції з цими договорами слід визначити його основні ознаки:

1. Договір контрактації с/г продукції є двостороннім, оскільки права та обов'язки за договором мають обидві сторони: сільськогосподарський товаровиробник зобов'язується виробити сільгосппродукцію та передати її у власність контрактантові (заготівельникові), а контрактант зобов'язується прийняти цю продукцію та оплатити її за встановленими цінами відповідно до умов договору. Також допускається тристороння модель договору, в якій, крім виробника і заготівельника, з'являється одержувач, якому виробник передає сільськогосподарську продукцію за

вказівкою заготівельника. Такий договір контракції є договором на користь третьої особи (ст. 511, 636 ЦК України).

2. Договір контракції с/г продукції є оплатним, оскільки набуваючи товар у власність заготівельник сплачує сільськогосподарському товаровиробнику зумовлену договором ціну товару.

3. Договір контракції с/г продукції є також консенсуальним: права та обов'язки у сторін виникають з моменту досягнення згоди за всіма умовами договору

Предмет договору контракції - будь-яка продукція сільськогосподарського виробництва (рослинництва, тваринництва, звірівництва тощо) як у необробленому вигляді (зернові, картопля, овочі), так і та, що пройшла первинну обробку (масло, вершки). Здебільшого контракується майбутній урожай, який ще не існує на момент укладення договору.[2]

Отже, на момент укладення договору сільськогосподарської продукції у натуральному вигляді (зерно, овочі, худоба, птиця тощо) у виробника, як правило, ще немає. Вона в міру дозрівання культур або вирощування тварин буде у певні строки або за графіками передаватися контрагентові чи іншому одержувачеві згодом, після укладення договору, в погоджених кількості, асортименті, якості та з дотриманням інших умов договору.

За юридичною природою і змістом договір контракції близький до договорів купівлі-продажу і поставки. Ось чому в ч. 2 ст. 713 ЦК зазначено, що до відносин сторін за договором контракції застосовуються загальні положення про купівлю-продаж і правила про поставку, якщо інше не передбачено договором або законом.[3]

У ч. 3 ст. 713 ЦК передбачено можливість визначення законом особливостей укладення та виконання договорів контракції. Це положення дає можливість визначити співвідношення положень ЦК і ГК щодо регулювання відносин із договору контракції: з одного боку, положення ГК (ст. ст. 272-274) є спеціальними стосовно положень ст. 713 ЦК; тому вони мають переважне значення в регулюванні відносин із закупівлі сільськогосподарської продукції за договором контракції. З іншого, якщо спеціальним законом окремі питання не врегульовано, мають засто-

совуватися положення ЦК: загальні — про купівлю-продаж, про договір поставки, якщо вони відповідають природі відносин, які існують між сторонами відповідно до конкретного договору, та іншим спеціальним законом не встановлені окремі правила про регулювання того або іншого питання. З огляду на це, положеннями ст. 272 ГК обмежуються можливості застосування договору контрактації лише випадками державної закупівлі сільськогосподарської продукції, яка здійснюється за договорами контрактації, що укладаються на основі державних замовлень на поставку державі сільськогосподарської продукції.[4]

Ще однією важливою ознакою, яка виділяє договір контрактації с/г продукції від схожих договорів є те, що продукція, передана в рахунок виконання договору контрактації, має бути виготовлена в господарстві виробника.

Підґрунтям правового регулювання договорів купівлі-продажу у аграрній сфері є норми цивільного та господарського права. Особливостями аграрного договору купівлі-продажу є його предмет, яким виступає сільськогосподарська продукція, строки та специфічні умови її зберігання і транспортування, які впливають із властивостей цієї продукції. В усьому іншому такі договори не містять відмінностей від інших різновидів цивільно-правових та господарсько-правових договорів купівлі-продажу[5].

Отже, якщо порівнювати договір контрактації с/г продукції з договором купівлі-продажу, то бачимо схожий предмет договору, а саме сільськогосподарська продукція. Також за договором купівлі-продажу передбачається, що предметом договору може бути товар, який є у продавця на момент укладення договору або буде створений (придбаний, набутий) продавцем у майбутньому. Тобто аналогічно як за договором контрактації с/г продукції предметом є продукція, яку виробник зобов'язується виробити в майбутньому. Обидва договори, як правило, є двосторонніми, оплатними, консенсуальними. Однак між даними договорами є і певні відмінності, зокрема сторонами за договором купівлі-продажу - продавцем і покупцем — виступають всі учасники цивільного обігу — громадяни, юридичні особи або держава, тоді як за договором контрактації с/г продукції заготівельником може

виступати лише суб'єкт підприємницької діяльності. До виробника с/г продукції такої вимоги не ставиться. Ще однією ознакою, яка характеризує договір контрактації с/г продукції є те, що продукція, яка є предметом договору повинна бути вироблена виключно в господарстві виробника.

Наступним схожим договором є договір поставки. Договір поставки є одним із видів договору купівлі-продажу, в якому регулюються відносини між продавцем та покупцем, адже відмінністю договору купівлі-продажу від договору поставки є те, що договір поставки укладається між двома особами з метою поставки товару для використання його у підприємницькій діяльності або в інших цілях, не пов'язаних з особистим, сімейним або домашнім використанням.[5]

Таким чином, основні ознаки договору поставки містять достатньо критеріїв, які дозволяють відмежувати його від інших видів договорів купівлі-продажу, а також від інших суміжних договорів. Так, продавцем (постачальником) у договорі поставки (як і в договорі роздрібної купівлі-продажу) може бути лише підприємець - комерційна організація чи громадянин, який набув статусу приватного підприємця. Постачальник продає вироблені ним товари або товари, спеціально закуплені ним для продажу. Другою основною ознакою договору поставки є мета придбання товару - за даним договором може купуватися товар лише з метою його подальшого використання в підприємницькій діяльності (наприклад, для переробки і споживання, наступного продажу тощо) або для іншої діяльності, не пов'язаної з особистим, сімейним, домашнім чи іншим подібним використанням товару (наприклад поставки продуктів харчування). Проте переважна частина товарів, що передаються за договором поставки, використовується все ж таки саме в підприємницькій діяльності, тому і другою стороною договору - покупцем також, як правило, виступає суб'єкт підприємницької діяльності. Крім перелічених ознак договору поставки, включення до його визначення вказівки про передачу товару продавцем (постачальником) у власність покупця у встановлений строк (строки) дозволяє виділити ще кілька особливостей цього договору: при укладенні даного дого-

вору умова про строк поставки товару набуває характеру істотної умови договору, і без досягнення між сторонами згоди щодо неї договір поставки не може вважатися укладеним; момент укладення договору, як правило, не відповідає моменту його виконання (оскільки товар, що підлягає поставці, може бути відсутній на момент укладення договору); для поставки характерними є довготривалі відносини та виконання договору частинами (хоча за договором поставки й можливе передавання лише однієї речі, наприклад машинної установки, та одноразовий оптовий продаж товарів, проте найчастіше за даним договором товар постачається окремими партіями протягом тривалого періоду).[5].

При розмежуванні деяких видів договорів купівлі-продажу й поставки також слід враховувати професійну діяльність продавця та види товарів, що постачаються. Наприклад, від договору контрактації договір поставки відрізняється тим, що, по-перше, продавцем за договором контрактації є винятково виробник сільськогосподарської продукції, а по-друге, контрагується лише майбутня сільськогосподарська продукція, яка підлягає вирощуванню чи виробництву і не проходить до моменту виконання договору будь-якої переробки (за винятком первинної, якщо це передбачено договором)

Законодавством України регламентовано, що реалізація сільськогосподарської продукції може здійснюватися також шляхом укладання договорів міни та комісії. В умовах економічних негараздів сільськогосподарські підприємства реалізують вироблену ними продукцію тваринництва шляхом її обміну на пальне і мастильні матеріали, запасні частини до сільськогосподарських машин, у порядку плати за проведений ремонт техніки, автопокришки та інші подібні потреби. Відносини за таким різновидом договору купівлі-продажу, як договір міни, регулюються положеннями статей 715-716 ЦК України та п. 293 ГК України.[5]

На відміну від договорів купівлі-продажу ознакою договору міни є момент переходу права власності на обмінювані товари - перехід права власності відбувається лише після того, як обома сторонами виконаний обов'язок з передачі майна, тобто таке право виникає в обох сторін договору одночасно. Така законодавча

норма запобігає виникненню ситуації, коли сторона, що першою отримала товар, здобуває на нього право власності, не виконавши зустрічного обов'язку з передавання другій стороні товару, який їй належить. Однак, сфера застосування договору міни є значно вужчою, ніж договору купівлі-продажу чи контракції с/г продукції, тому що еквівалентом у товарних відносинах є в основному гроші. На відміну від договору контракції с/г продукції за договором міни як еквівалент зазвичай виступають не гроші, а інше рівноцінне майно. Усі інші умови зазначеного договору регулюються загальними положеннями про купівлю-продаж, поставку, контракцію або про інші договори, елементи яких містяться в договорі міни, якщо це не суперечить суті зобов'язання.

Аграрні товаровиробники в процесі збуту сільськогосподарської продукції укладають договори комісії. До специфічних особливостей договору комісії належать: особливий склад учасників у комісійних відносинах, специфічний об'єкт договору, кредитування комітента комісіонером, можливість укладання субкомісійної угоди. Договір комісії має досить широку сферу застосування. Так, за договорами комісії організації споживчої кооперації укладають договори комісії з виробниками щодо продажу сільськогосподарської продукції. Стаття 11 Закону України «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 р. визначає, що організації та підприємства споживчої кооперації формують товарні та матеріально-технічні ресурси за рахунок закупівель на договірних засадах у підприємств (виробників), у оптовій торгівлі, на біржах, аукціонах, шляхом заготівель сільськогосподарської продукції і сировини у громадян, фермерських господарств, колективних сільськогосподарських підприємств, радгоспів, виробництва товарів на власних підприємствах та з інших джерел, не заборонених чинним законодавством.[6]

Як зазначає у своїй статті Радчук О.П. : «За договором комісії на продаж сільськогосподарської продукції її виробник (комітент) доручає торговому посереднику (комісіонеру) продати на комісійних засадах сільськогосподарську продукцію з оплатою винагороди за надані послуги».[7]

До специфічних особливостей комісійної торгівлі сільськогосподарськими продуктами можна віднести:

- особливе коло учасників комісійних правовідносин (в якості комітентів можуть виступати виробники сільськогосподарської продукції різних організаційно-правових форм, фізичні особи-підприємці, а також громадяни, що ведуть особисте селянське господарство);

- особливості об'єкту комісійних відносин: об'єктом виступають сільськогосподарські продукти, які можуть задовольнити потреби людини в харчуванні. Більшість продукції, що реалізується, мають не індивідуально-визначені особливості, а родові ознаки; така продукція потребує певних умов зберігання, пакування, транспортування; продукція надходить сезонно, а використовуватися вона повинна протягом всього календарного року;

- особливості цін на сільськогосподарську продукцію, що реалізується на комісійних засадах: ціни коливаються залежно від попиту та пропозиції, а також від пори року, часу доби, якості продукції та рівня цін на аналогічну продукцію.

Отже, якщо порівнювати договір комісії на реалізацію сільськогосподарської продукції та договір контрактації, то можна визначити наступні відмінності:

1. Перш за все договір комісії належить до групи договорів з надання посередницьких послуг, тоді як договір контрактації – до договорів про передачу майна у власність.

2. За договором комісії реалізується вже виготовлена сільськогосподарська продукція, натомість за договором контрактації – продукція яка буде виготовлена в майбутньому.

Висновки. Отже, система договорів на реалізацію сільськогосподарської продукції включає в себе такі види договорів, як договір контрактації сільськогосподарської продукції, договір купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, договір поставки, договір міни, договір комісії. Кожен з цих договорів має свої характерні особливості, тому для сільськогосподарських товаровиробників є важливим вибір такої договірної конструкції, за допомогою якої на найоптимальніших умовах дана продукція реалізується. На відміну від схожих договорів, за договором

контрактації с/г продукції виробник ще на стадії посіву чи вирощування продукції має впевненість в тому, що вона буде реалізована, оскільки договором передбачається обов'язок контрактанта прийняти дану продукцію та оплатити її. Ще однією важливою ознакою, яка виділяє договір контрактації с/г продукції від схожих договорів є те, що продукція, передана в рахунок виконання договору контрактації, має бути виготовлена в господарстві виробника. За змістом та своєю юридичною природою договір контрактації є близьким до договорів купівлі-продажу і поставки, тому Цивільним Кодексом передбачається, що до відносин за договором контрактації застосовуються загальні положення про купівлю-продаж і правила про поставку, якщо інше не передбачено договором або законом. На відміну від договору контрактації с/г продукції за договором міни, як еквівалент, зазвичай, виступають не гроші, а інше рівноцінне майно. Усі інші умови зазначеного договору регулюються загальними положеннями про купівлю-продаж, поставку, контрактацію або про інші договори, елементи яких містяться в договорі міни, якщо це не суперечить суті зобов'язання. Договір комісії в порівнянні з договором контрактації є в іншій кваліфікаційній групі. Він є договором про надання посередницьких послуг з реалізації продукції, тоді як договір контрактації є безпосередньо спрямований на передачу майна у власність.

1. *Договори у сфері реалізації сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mego.info>*
2. *Українське цивільне право [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://pidruchniki.com/1499031444934/pravo/dogovir_kontraktatsiyi_713*
3. *Цивільний кодекс України від 16.01.2003р., поточна редакція від 19.10.2016р.*
4. *Аграрне право України (О.О.Погрібний) [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://textbooks.net.ua/content/view/511/12/>*
5. *Аграрне право України: Договори у сфері реалізації сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://www.mysurator.com.ua/art4u793.html>*
6. *Закон України «Про споживчу кооперацію» від 10 квітня 1992 р.*

7. *Комісійна реалізація сільськогосподарської продукції як складова продовольчої безпеки України (Радчук О. П.) [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://dSPACE.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/3857/1/Radchuk_313_323.pdf*

Костів І.Я. Порівняння договору контрактації сільськогосподарської продукції з суміжними договірними конструкціями

В цій статті досліджується правова природа договору контрактації сільськогосподарської продукції та суміжних договорів, а також вирішення договору контрактації сільськогосподарської продукції з-поміж схожих договірних конструкцій. Автор досліджує основні ознаки договорів, спрямованих на реалізацію сільськогосподарської продукції, а також визначає спільні та відмінні риси даних договорів.

Ключові слова: договір контрактації с/г продукції, договір купівлі-продажу, договір поставки, договір міни, договір комісії.

Костив И.Я. Сравнение договоров контрактации с / х продукции со смежными договорными конструкциями

В этой статье исследуется правовая природа договора контрактации сельскохозяйственной продукции и смежных договоров, а также выделения договора контрактации сельскохозяйственной продукции среди подобных договорных конструкций. Автор исследует основные признаки договоров, направленных на реализацию сельскохозяйственной продукции, а также определяет общие и отличительные черты данных договоров.

Ключевые слова: Договор контрактации с/х продукции, договор купли-продажи, договор поставки, договор мены, договор комиссии.

Kostiv I.Ya. Comparison contract of agricultural products from neighboring contractual structures

This article examines the legal nature of the contractual agreement agricultural production and related agreements, and the distinction of the contractual agreement agricultural production among similar contractual structures. The author examines the main features of agreements aimed at the development of agricultural products, and defines common features these agreements.

Keywords: contract contracting agricultural production, the sales contract, contract delivery, the barter, the treaty commission.